

Fiziksel Ceza ve Çocuk Üzerine Etkileri

Figen ŞAHİN DAĞLI

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye



Fiziksel ceza, sıklıkla çocuğa karşı, çocuğun yanlış davranışını söndürmek, doğruyu öğretmek gibi amaçlarla kullanılan bir disiplin yöntemidir. En sık şekli tokat atmak ya da dövmek olsa da bazen sopa, kemer gibi cisimlerle vurmaya da içerir. Dünyada pek çok toplumda hâlâ anne babalar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak yıllar içinde sıklığının giderek azaldığı bildirilmektedir. ABD’de 3-5 yaş arası çocukların dövülme sıklığına bakıldığında 1975’de %82.2 iken, 2002’de %78.8’e indiği gösterilmiştir (1). Azalma görülse de bu oranlar hâlâ çocukların önemli bir kısmının ailesi tarafından fiziksel cezaya maruz bırakıldığını göstermektedir. Türkiye’de de ailelerin bedensel cezanın çocuk terbiyesi için etkili bir yöntem olduğunu düşündükleri görülmektedir (2). “Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması”nda da ailelerin %30 unun tokat atmak, itmek, saçını çekmek gibi nispeten düşük düzeyde, %1.7 sinin ise boğazını sıkmak ya da bir yerini yakmak, bıçak, silah gibi aletlerle tehdit etmek ya da bunları kullanmak gibi yüksek düzeyde fiziksel şiddet uyguladıkları saptanmıştır (3).

Çocuğu fiziksel olarak yaralamayan düzeyde olup bedenine acı veren bir cezalandırmanın (örn: tokat atma, terlikle poposuna vurma, eline vurma, vb) fiziksel istismar olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışılan bir konudur. Gerçekten de fiziksel ceza ile fiziksel istismar arasında çok ince bir çizgi vardır ve sınırlar kolayca birbirine karışabilir. Eğer uygulanan bedensel ceza çocukta geçici hafif bir kızarıklığın ötesinde ve 24 saat süren bir iz bıraktıysa bu durum genellikle fiziksel istismar olarak kabul edilir (1).

Fiziksel ceza ya da istismar, bedensel olarak ciddi yaralanmalara yol açmadığı zaman bile çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini bozabilir. Bebeklik ve erken çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimler, tedavi edilmediklerinde, çocuklarda yaşam boyu süren duygusal, davranışsal sorunlar ve öğrenme güçlüğüne neden olabilirler. Süregen bir istismar ve ihmale maruz kalan çocuklar, her hareketten kendilerini tehdit edecek bir anlam çıkarmaya başlayarak aşırı uyarılmışlık durumuna girer. Bu nedenle de sosyal, bilişsel ve duygusal deneyimlerinden yararlanamaz hale gelirler. Kendilerine bakım veren kişilerle, olumlu duygusal gelişim için temel şart olan sağlıklı bağlanma ilişkisi kuramazlar. Bu nedenle empatiyi, hoşgörüyü öğrenemez ve sonraki ilişkilerinde de başkalarına gösteremezler. İnsanları incitmekten etkilenmedikleri için bu çocuklarda saldırganlık ve suça yatkınlık sık görülür (4).

Fiziksel cezanın bu kadar yaygın olmasının temel zararı toplum tarafından normalleştirilmesi ve disiplin için iyi bir yöntem olduğunun kabul görmesidir. Gerçekten de çocuk canını acıtan bir ceza ile karşılaştığında yanlış davranış bırakabilir, ancak bu etki kısa sürelidir. Etkisi giderek azalır, yok olur, etkili olması için cezanın şiddetini artırmak gerekir. Ayrıca gerek dayak gerekse azarlama, bağırma gibi duygusal olarak şiddet içeren yöntemlerle edinilen disiplin dışı kontrollü bir disiplindir, çocuğun doğru ve yanlışla ilgili içsel sorumluluk kazanmasını sağlamaz. Bu çocuklar erişkin yaşamlarında da yalnızca kontrol edilebileceği ve cezalandırılabilir olduğu ortamlarda yanlıştan kaçınan, diğer zamanlarda yanlış yapmama ile ilgili bir içgörü geliştiremeyen bireyler haline gelirler. Fiziksel ceza uygulayan baskıcı anne baba tutumu ortamında büyüyen çocuklar, otoriteyle baş edebilmek için genellikle otoriteye boyun eğer ve istenilen davranışın dışına çıkamazlar. Ancak baskı altında büyüyen çocukların bazıları da tam tersine vurucu, kırıcı, yok edici saldırgan tutumlar gösterebilirler. Çünkü anne babanın sert tutumu çocuğa olumsuz model olmuştur ve gücünün güçsüzü ezebileceğini öğretmiştir (5).

Bireysel, çevresel ve toplumsal etmenlerin çeşitli düzeylerde birlikteliği çocuk istismarı riskine etki eder (6). Bireysel etmenler çocuğa ve anne baba ya da bakım veren kişiye ait; yaş, cinsiyet gibi biyolojik etmenlerin yanısıra kişisel özellikleri de ifade etmektedir. Çevresel etmenler, bireyin ailesi, arkadaşları gibi yakın çevresini ya da komşular, iş çevresi, okul çevresi gibi biraz daha uzak çevresini; toplumsal etmenler ise o toplumda çocuk istismarını etkileyebilecek olan sosyoekonomik eşitsizlikler, sosyal hizmet ve destek ağının yokluğu, toplumda çocuğa yönelik katı ve sert disiplin yöntemlerinin uygun görülmesi gibi toplumsal değer yargılarını içerir.

Derginin bu sayısında yayınlanan Küçükbiçer ve ark.nın (7) çalışmasında da çocuklara uygulanan bir şiddet olan bedensel cezanın Türkiye'deki sıklığı ve buna neden olan riskler araştırılmıştır. Bu makalenin ülkemizdeki durumu yansıtması nedeniyle planlanacak çalışmalara ve okuyuculara ışık tutması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

1. Zolotor AJ. Corporal punishment. *Pediatr Clin North Am* 2014;61: 971-8.
2. Sofuoğlu Z, Sanyer G, Ataman MG. Child maltreatment in Turkey: Comparison of parent and child reports. *Cent Eur J Public Health* 2016;24:217-22.
3. Türkiye'de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. Erişim tarihi 07.06.2017. Available from: <http://www.ailecocuksiddet.info/RAPOR.pdf>.
4. Şahin F. Fiziksel istismar. In: Çuhadaroğlu Çetin F (ed). *Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. Ankara: Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları, 2008:462-9.
5. Şahin Dağlı F. Aile içi iletişim, ailelerin çocuk yetiştirme tutumları ve olumlu ebeveynlik. In: Beyazova U, Gökçay G (ed). *İlk 5 Yaşta Çocuk Sağlığı İzlemi Kitabı*. İstanbul: Sosyal Pediatri Derneği Yayınları, 2017:165-72.
6. Butchart A, Harvey AP. *Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence*. WHO & ISPCAN 2006. Erişim tarihi 07.06.2017. Available from: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/43499/1/9241594365_eng.pdf.
7. Küçük Biçer B, Özcebe H, Köse E, Ünlü H. Türkiye'de ailelerin fiziksel ceza uygulamalarına bakışı: karşılaştırmalı inceleme. *Türkiye Çocuk Hast Derg* 2017;2:90-7.